

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

НАУКОВА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Матеріали

всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 85-річчю від дня народження проф. В.Я. Тація,
що відбулася 21 січня 2025 року

2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

НАУКОВА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 85-річчю від дня народження проф. В.Я. Тація,
що відбулася 21 січня 2025 року

УДК 343.6:343.226(477)

A43

Редакційна колегія:

Ю.А. Пономаренко (голов. ред.), Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.А. Козак

Наукова спадщина професора В.Я. Тація і актуальні проблеми кримінального права: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., що відбулася 21 січ. 2025 р. / [редкол. Ю.А. Пономаренко (голова) та ін.]. Харків: Право. 2025. – 458 с.

ISBN 978-617-7627-87-5

У матеріалах наукових доповідей і повідомлень, поданих на конференцію і розміщених у збірнику, висвітлюються актуальні питання науки кримінального права на сучасному етапі, зокрема – у дискурсі наукової спадщини професора В.Я. Тація.

Для учених і здобувачів наукових ступенів, студентів і курсантів закладів вищої освіти, суспільних лідерів і політичних діячів, а також усіх, хто цікавиться окресленою проблематикою.

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

© Національна академія правових наук
України, 2025

© Громадська організація «Всеукраїнська
асоціація кримінального права», 2025

Видано за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України в межах проекту «Підтримка Верховного Суду та вищих судів у реалізації судової реформи та забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни». Погляди, викладені у цьому виданні, не можуть вважатися такими, що виражають офіційну точку зору ОБСЄ.

Зміст

Гетьман А.П.

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ НАУЦІ 12

Журавель В.А.

СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТИ ПРЕЗИДЕНТА-ОРГАНІЗАТОРА НАПРН
УКРАЇНИ ВАСИЛЯ ЯКОВИЧА ТАЦІЯ 17

I. НАУКОВА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ У ДИСКУРСІ СУЧАСНОСТІ

Баулін Ю.В.

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА
В.Я. ТАЦІЯ Й ПРОЕКТ НОВОГО КК УКРАЇНИ 20

Стрельцов Є.І.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ
АКАДЕМІКА В.Я. ТАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА 29

Борисов В.І.

ТЕОРІЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ/КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРАЦЯХ В. Я. ТАЦІЯ (ЕВОЛЮЦІЯ
ПОГЛЯДУ) 35

Гришук В.К.

ВЧЕННЯ АКАДЕМІКА В.Я. ТАЦІЯ ПРО ОБ'ЄКТ ТА
ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ 44

Гуторова Н.О.

РОЗВИТОК ВЧЕННЯ В.Я. ТАЦІЯ ПРО МЕХАНІЗМ
ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ОБ'ЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ 54

Шульга А.М.

РОЛЬ В.Я. ТАЦІЯ В ЕВОЛЮЦІЇ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ
ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ 59

Козак В.А.

СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ (ДЕЯКІ АРГУМЕНТИ НА ПІДТРИМКУ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ) 66

Радутний О.Е.

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ПІДГРУНТІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ В.Я. ТАЦІЯ. 71

Пономаренко Ю.А.

ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ПРАЦЯХ В.Я. ТАЦІЯ І В СУЧАСНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ 76

Тютюгін В.І.

Суходубова І.В.

ПИТАННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В РОБОТАХ АКАДЕМІКА В.Я. ТАЦІЯ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ У ЧИННОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ. 86

Євдокімова О.В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЯКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В ПРАЦЯХ В.Я. ТАЦІЯ І В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ 100

Демидова Л.М.

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ В РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ 105

Митрофанов І.І.

ВПЛИВ ІДЕЙ В.Я. ТАЦІЯ НА РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. 110

Харитонов О.В.

ПРОФЕСОР В.Я. ТАЦІЙ І ЙОГО НАУКОВА СПАДЩИНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ. 116

Степаненко О.В.

РЕАКЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ: У СВІТЛІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ПРОФЕСОРА В.Я. ТАЦІЯ 120

Мисливий В.А.

В.Я. ТАЦІЙ – ТВОРЕЦЬ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ 124

Фріс П.Л.

НАУКОВА СПАДЩИНА АКАДЕМІКА В.Я. ТАЦІЯ ЯК
ОСНОВА АНАЛІЗУ ПРИЧИН АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ 129

Навроцький В.О.

ДЕРЖАВНА ЗРАДА ЯК «КОРОЛЬ ЗЛОЧИНІВ» В УМОВАХ
ВІЙНИ: МІРКУВАННЯ В.Я. ТАЦІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ 140

Пашенко О.О.

ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ В.Я. ТАЦІЯ
(НА ПРИКЛАДІ СТ. 109 КК) 147

Філіпенко В.Р.

ВПЛИВ ІДЕЙ В.Я. ТАЦІЯ НА З'ЯСУВАННЯ СУТНОСТІ
ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ (НА
ПРИКЛАДІ СТ. 166 КК УКРАЇНИ) 152

Базов В.П.

АКАДЕМІК В.Я. ТАЦІЙ – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ,
ОРГАНІЗАТОР ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ, ДЕРЖАВНИЙ ТА
ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ 157

Шепітько М.В.

ВНЕСОК АКАДЕМІКА ВАСИЛЯ ЯКОВИЧА ТАЦІЯ У
ЗАСНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ ФАХІВЦІВ З
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЙОГО МІЖНАРОДНОГО
ВИЗНАННЯ. 161

Політова А.С.

ПОСТАТЬ ТАЦІЯ В.Я. ЯК ВЧЕНОГО ТА ВЧИТЕЛЯ. 170

Пивоваров В.М.

СПАДЩИНА В.Я. ТАЦІЯ В РЕПОЗИТАРІЇ НЮУ ІМЕНІ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО 174

Внукова Н.М.

ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ СУЧАСНИКІВ ПОСТАТТЮ
В.Я. ТАЦІЯ 178

II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Гришук В.К.

СУБ'ЄКТИВНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОВІДНОСИНАХ. 184

Туляков В.О.

ПРАВО І ЗЛОЧИН У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ. 191

Вереша Р.В.

ФІЛОСОФІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 197

Кузнецов В.В.

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС 204

Гацелюк В.О.

ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ МНОЖИННОСТІ ФАКТОРІВ
КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ВПЛИВУ: ДОСВІД ЄС 211

Мирошниченко Н.А.

ВПЛИВ ОБ'ЄКТІВ НА КЛАСИФІКАЦІЮ ТА КВАЛІФІКАЦІЮ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 218

Усатий Г.О.

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ «NON BIS IN IDEM» ПРИЧАС
ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ . . 223

Бесчастний В.М.

ПРІОРИТЕТИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ . 229

Зайцев О.В.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ ОСОБИ
ОБМЕЖЕНО ОСУДНОЮ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ 234

Максимович Р.Л.

ПРО ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО
РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗОВАНА ГРУПА». 240

Тімофєєва Л.Ю.

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ
НОРМ ТА КОРУПЦІЙНІ ПРАКТИКИ 243

Бантишева О.О., Бантишев О.Ф.

ЗЛОЧИНИ, ДО ЯКИХ НЕ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДАВНІСТЬ. . . . 248

Мосенцова Н.О.

ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК ІНСТРУМЕНТ ГУМАНІЗАЦІЇ
СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ 254

Завацька В.А.

ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИЗНАЧЕННЯ
ПОКАРАННЯ ВІЙСЬКОВИМ В УМОВАХ РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ. 258

Галіченко Б.В., Герговський С.П.

ЗАМІНА ПОКАРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ НА
СТАДІЇ ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. 262

Ушакова А.В.

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПРАВОВІДНОСИН У РАЗІ
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИПАДКАХ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 84-1 КК УКРАЇНИ 268

Мовчан Р.О.

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ ВІД
10 ГРУДНЯ 2024 РОКУ В СПРАВІ № 202/13808/23: «СКРИНЯ
ПАНДОРИ», ЯКУ МАЄ ЗАЧИНИТИ ЗАКОНОДАВЕЦЬ. 272

Письменський Є.О.

ЩОДО ПІДХОДІВ ДО КВАЛІФІКАЦІЇ ПОВЕДІНКИ
ОСОБИ, ЯКА НАДАЛА ВОРОГУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО
РОЗТАШУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ . . . 281

Тома М.Г.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІОНІЗМ 287

Мельниченко В.С.

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
КОЛАБОРАЦІОНІЗМ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ. 292

Гринчак С.В.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ПРАВ ПАЦІЄНТІВ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА
УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА 296

Поштаренко І.В.

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК
ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАНЯТТЯ
ЖЕБРАЦТВОМ. 302

Куріцький Р.В.

ПРОБЛЕМА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ В КРИМІНАЛЬНИХ
СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ
ПРАВИЛ ПОЛІТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ
(СТ.159-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ). 305

Ярмиш Н.М.

НЕДОЛІКИ КОНСТРУКЦІЇ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВЛАСНІСТЬ ЯК
ДОДАТКОВИЙ ОБ'ЄКТ (В АСПЕКТІ КВАЛІФІКУЮЧИХ
ОЗНАК) 311

Михайліченко Т.О.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИПУСК ЧИ
РЕАЛІЗАЦІЮ НЕДОБРОЯКІСНОЇ ПРОДУКЦІЇ: МИНУЛЕ,
СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТНЄ 316

Іваненко Є.В.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО
БАНКРУТСТВА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ
УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН 323

Боднарчук М.М.

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА УКРАЇНИ 327

Клімова В.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТ ВТЯГНЕННЯ У ВЧИНЕННЯ
ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ. 334

Денисов С.Ф., Коваленко Н. О.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАРУГУ НАД
ПОМЕРЛОЮ ЛЮДИНОЮ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ. 339

Киричко В.М.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ
ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ. 343

Слободенюк І.В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КК УКРАЇНИ . 349

Мелеховець Є.К.

МЕТА ЯК ЕЛЕМЕНТ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТАТТЕЮ 330 КК УКРАЇНИ 355

Храмцов О.М.

НАСИЛЬСТВО ЯК СПОСІБ НЕЗАКОННОГО
ПЕРЕШКОДЖАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЮ
ЗБОРІВ, МІТИНГІВ, ПОХОДІВ І ДЕМОНСТРАЦІЙ 361

Бойко С.С.

САНКЦІЇ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
СИСТЕМ 366

Александренко О.В., Желунтій В.І.

ГЕНЕЗИС КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІДМОВУ СВІДКА ВІД
ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ АБО ВІДМОВУ ЕКСПЕРТА ЧИ
ПЕРЕКЛАДАЧА ВІД ВИКОНАННЯ ПОКЛАДЕНИХ НА НИХ
ОБОВ'ЯЗКІВ (СТ. 385 КК УКРАЇНИ) 370

Любченко Т.С.

УМИСНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА
ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ ШЛЯХОМ
ПІДПАЛУ, ВИБУХУ АБО ІНШИМ ЗАГАЛЬНОНЕБЕЗПЕЧНИМ
СПОСОБОМ: ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ. 375

Карпенко М.

СПРЯМОВАНІСТЬ РОДОВОГО ОБ'ЄКТА ВІЙСЬКОВИХ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОТРЕБУЄ ПЕРЕГЛЯДУ 379

Забуга Ю.Ю.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ЯК ПРОЯВ ГЕНОЦИДУ. 384

Базов О.В.

МІЖНАРОДНІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ:
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ . 389

Керопян А.А.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 433, 434 ТА
438 КК УКРАЇНИ. 404

Ткаченко К.В.

ЗАСТОСУВАННЯ РЕСТИТУЦІЙНО-КОМПЕНСАЦІЙНИХ
МЕХАНІЗМІВ СТОСОВНО ЖЕРТВ СЕКСУАЛЬНОГО
НАСИЛЬСТВА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ . . 409

Касьянов І.О.

ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВНОГО ПРИМИРЕННЯ У
ПАРАДИГМІ ПРИНЦИПІВ ЮСТИЦІЇ, ДРУЖНЬОЇ ДО ДИТИНИ 413

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.

ВІДПОВІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ
МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ. 418

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.,

д. ю. н., професор,

головний науковий співробітник відділу дослідження

проблем кримінально-виконавчого права

НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Національної академії правових наук України

ВІДПОВІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

З огляду на задекларований євроінтегаційний курс України, очевидно, що і її кримінально-виконавча політика (як елемент політики у сфері боротьби зі злочинністю) повинна узгоджуватися з міжнародною політикою, зокрема у сфері дотримання міжнародних стандартів поведінки із засудженими, які закріплені у чинних міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Такі міжнародні договори України є частиною національного законодавства і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Міжнародні договори займають чільне місце у системі джерел кримінально-виконавчої політики та мають примат над законами України, про що можна зробити висновок з огляду на норму, закріплену у ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», яка встановлює, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [1].

Під поняттям «міжнародний договір України» у п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» розуміється: «укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжна-

родного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо)» [1].

У міжнародних нормативно-правових актах закріплені міжнародні стандарти поведінки із засудженими. Системою міжнародних стандартів у сфері поведінки із засудженими прийнято називати «сукупність відповідних принципів, конвенцій, рекомендацій та норм, прийнятих на міжнародному рівні» [2, с. 167].

Існують різні критерії, на основі яких можна здійснити класифікацію міжнародних стандартів.

Наприклад, В.О. Човган класифікує міжнародні стандарти обмеження прав в'язнів на «стандарти ООН щодо обмеження прав в'язнів та стандарти Ради Європи, останні, у свою чергу, поділяються на обмеження прав засуджених у практиці ЄСПЛ та м'яке право Ради Європи» [3, с. 184-305].

На наш погляд, доречно аналізувати міжнародні стандарти поведінки із засудженими, враховуючи їх поділ за сферою дії на всесвітні (універсальні), що, як правило, приймаються в результаті діяльності ООН та її структурних підрозділів, і регіональні (континентальні), які приймаються в межах регіональних міжнародних інституцій, наприклад Ради Європи, Європейського Союзу. Крім того, як всесвітні, так і регіональні міжнародні акти класифікуються на акти загального характеру й спеціального характеру. Міжнародні акти загального характеру не містять спеціальних норм, що регламентують поведінку із засудженими, але в них передбачені стандарти щодо прав людини взагалі, які стосуються й засуджених. Міжнародні акти спеціального характеру безпосередньо спрямовані на встановлення стандартів поведінки із засудженими [4, с. 56-57].

Як зазначалося вище, у міжнародних нормативно-правових актах ООН закріплені найважливіші права та свободи людини, в тому числі засудженої. До найважливіших актів ООН загального характеру, які визначають

міжнародні стандарти поводження із засудженими, належать: Загальна декларація прав людини 1948 року; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року; Декларація про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1975 року; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року; Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 2002 року.

До основних актів ООН спеціального характеру, які визначають міжнародні стандарти поводження із засудженими, належать: Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими 1955 року (оновлена редакція схвалена 2015 року під назвою «Правила Мандели»); Процедури ефективного виконання Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими 1984 року; Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених у будь-якій формі 1988 року; Основні принципи поводження з ув'язненими 1990 року.

До регіональних міжнародних стандартів поводження із засудженими належать міжнародно-правові документи, які приймаються в рамках діяльності Ради Європи – урядової міжнародної організації, «метою якої є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їх економічному та соціальному прогресу» [5].

Серед регіональних міжнародних стандартів загального характеру можна назвати: Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (з протоколами); Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижують гідність, поводженню чи покаранню 1987 року (з протоколами).

Єдиним на сьогоднішній день регіональним міжнародним стандартом спеціального характеру є Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила 1987 року.

Крім того, деякі міжнародні стандарти приймаються спеціально щодо окремих категорій осіб (наприклад, жінок, неповнолітніх тощо) або щодо персоналу органів та установ виконання покарань. Як приклад таких міжнародних стандартів можемо назвати: Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) 1990 року; Конвенцію про права дитини 1989 року; Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) 1985 року; Правила ООН, які стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі, 1990 року; Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку 1979 року.

Особливо важливим є дотримання міжнародних стандартів поводження із засудженими на стадії реалізації кримінально-виконавчої політики (у процесі виконання-відбування покарань). Так, на відповідності кримінально-виконавчої системи України міжнародним стандартам наголошує Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року [6] у контексті визначення її основних цілей, серед яких: 1. Створення належних умов тримання засуджених та осіб, взятих під варту; 2. Створення ефективної системи запобігання та протидії катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; 3. Забезпечення права на охорону здоров'я та медичну допомогу, соціальний захист в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Зазначені цілі є ключовими векторами реформування кримінально-виконавчої системи України й повинні реалізовуватися з огляду на норми міжнародних-правових актів, які закріплюють відповідні стандарти поводження із засудженими. Відтак, як зазначалося вище, у зв'язку з проголошенням курсу України на європейську інтеграцію роль відповідних міжнародно-правових актів є надзвичайно важливою, а імплементація міжнародного законодавства слугує «лакмусовим папірцем» під час ви-

значення ефективності реформування кримінально-виконавчої системи України з огляду на міжнародні загалом та європейські зокрема орієнтири у сфері поведження із засудженими.

Список використаних джерел

1. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906 IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 04.01.2025).
2. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини: підручник / О.М. Литвинов, А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, К.А. Автухов, А.П. Гель, С.В. Лосич, Є.С. Назимко; за заг. ред. д.ю.н., проф. О.М. Литвинова та д.ю.н., проф. А.Х. Степанюка. Київ: ВД «Дакор», 2015. 632 с.
3. Човган В.О. Обмеження прав в'язнів: правова природа та обґрунтування. Монографія / В.О. Човган; ГО «Харківська правозахисна група». Харків: Права людини, 2017. 608 с.
4. Кернякевич-Танасійчук Ю.В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.
5. Статут Ради Європи 05.05.1949 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_001 (дата звернення: 04.01.2025).
6. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n10> (дата звернення: 04.01.2025).